

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Оніщик Анастасії Володимирівни

«Фіктивна діяльність суб'єктів господарювання

як загроза економічній безпеці України»,

що подано на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності – 051 –

«Економіка»

Актуальність теми дослідження

В сучасних умовах зростання частки тіньової економіки створює значні перешкоди для ефективної державної політики в економічній та соціальній сферах, конкурентоспроможності товарів та продукції вітчизняних підприємств та інтеграції у європейський економічний простір, тим самим погіршуючи рівень національної безпеки. Тіньовий сектор економіки властивий кожній економічній системі і викоринити повністю це явище неможливо, однак заходи щодо протидії та зменшення її масштабу є негайними для попередження небезпечних наслідків економічної безпеки держави, та для українського суспільства в цілому. Відповідно обґрунтування теоретико-методичних засад та формування практичних рекомендацій щодо протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання як загрози економічній безпеці України набуває все більшої актуальності. Тому, враховуючи науковий інтерес, своєчасність та необхідність розробок, дисертація Оніщик А.В. є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Обраний напрям дослідження узгоджується із Концепцією забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 року № 569-р, Стратегією сталого розвитку «Україна–2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Стратегією національної безпеки України,

затвердженою Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної роботи кафедри міжнародної економіки Університету державної фіскальної служби України за темою «Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0114U006380), у межах якої автором охарактеризовано фіктивну діяльність суб'єктів господарювання як форму прояву тіньової економіки та встановлено вплив фіктивної діяльності на економічну безпеку України.

**Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень,
висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації**

Наукові положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації Оніщик А.В., є достатньою мірою обґрунтованими та достовірними, що забезпечено завдяки чітко поставленій меті й завданням, вдалою й продуманою логікою викладення матеріалу, широтою й різноманітністю опрацьованої здобувачем інформаційної бази, використанням сучасних методів та інструментарію дослідження.

Методологічною основою дослідження є система загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. В основі методології підготовки дисертаційного дослідження лежить системний підхід. Для наочного зображення змістовного матеріалу застосовано графічний метод. При наведенні офіційних даних, пов'язаних з фіктивною діяльністю суб'єктів господарювання, застосовано статистичний метод. Історичний метод використано для осмислення генезису та еволюції фіктивної діяльності суб'єктів господарювання. За допомогою діалектичного методу, формально-логічного та структурного аналізу визначено сутність, форми прояву і класифікацію фіктивної діяльності суб'єктів господарювання. Методи аналізу та синтезу, індукції й дедукції, аналогії використані при з'ясуванні економічних факторів, що визначають масштаби фіктивної діяльності суб'єктів господарювання. Методи експертних оцінок, спостереження,

вимірювання, емпіричного опису, трендового і кореляційно-регресійного аналізу, структурного та порівняльного аналізів, коефіцієнтний та економіко-математичного моделювання застосовано при дослідженні впливу фіктивної діяльності суб'єктів господарювання на економічну безпеку України. Метод порівняння використано під час вивчення зарубіжного досвіду протидії фіктивній діяльності суб'єктів господарювання. Метод логічного узагальнення дозволив сформулювати висновки та розробити концепцію протидії фіктивній діяльності суб'єктів господарювання в Україні. Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження підтверджується значною кількістю публікацій у фахових наукових виданнях, їхньою апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях, а також довідками про впровадження наукових положень, висновків і рекомендацій.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним, науковим, монографічним дослідженням фіктивної діяльності суб'єктів господарювання як загрози економічній безпеці України. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків. Основні з них

такі:

вперше:

– сформовано із застосуванням функціонально-цільового підходу дескриптивну модель впливу фіктивної діяльності суб'єктів господарювання на економічну безпеку України, яка описується системою рівнянь та враховує економічні, соціальні, політичні, правові, психологічні та етичні фактори;

удосконалено:

– характеристику фіктивної діяльності суб'єктів господарювання з позицій економічного світогляду, що дозволило обґрунтувати сутність, ознаки та вплив її на економічну безпеку України та виокремити історичні етапи генезису фіктивної діяльності суб'єктів господарювання з обґрунтуванням чотирьох етапів її трансформації;

– концепцію протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання, яка структурно складається із чотирьох елементів: місії, умов реалізації, науково-теоретичного підґрунтя та напрямів практичної реалізації;

– наукові позиції щодо розуміння поняття «моніторинг», акцентувавши увагу на фіктивній діяльності суб'єктів господарювання та етапах його здійснення;

набули подальшого розвитку:

– класифікація фіктивної діяльності суб'єктів господарювання, що дало змогу виокремити види та їх похідні терміни фіктивної діяльності суб'єктів господарювання, а також класифікувати фіктивну діяльність суб'єктів господарювання за одинадцятьма критеріями: за особливістю здійснення протиправної діяльності, за структурою організації отримання нелегальної економічної вигоди, за цілями здійснення фіктивної діяльності, за характером одержуваної вигоди, за способом обрахування збитку від фіктивного підприємництва для економічної системи країни, за наявністю господарської діяльності, за географією діяльності, за тривалістю здійснення, за джерелом отримання вигоди, за застосуванням моделі господарської діяльності, за вчиненими кримінальними правопорушеннями;

– наукові положення про сутність податкового потенціалу, в результаті чого фіктивну діяльність суб'єктів господарювання віднесено до нереалізованої складової частини податкового потенціалу.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи

Полягає у розробці рекомендацій, спрямованих на вдосконалення протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання як загрози економічній безпеці України. Окремі результати дослідження використані у науково-дослідній діяльності Університету державної фіскальної служби України (акт від 21.06.2019 р.).

Матеріали дисертації використовуються у освітньому процесі Академії праці, соціальних відносин і туризму під час викладання навчальних дисциплін

«Національна економіка», «Економіка підприємства», «Економічне діагностування підприємницької діяльності» (акт від 16.06.2020 р.).

Повнота викладення наукових положень та висновків в опублікованих працях.

Основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлено 9 наукових працях загальним обсягом 28,22 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,22 друк. арк., у тому числі: 1 стаття у колективній монографії; 3 статі у наукових фахових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз; 1 – у наукових виданнях іноземних держав; 4 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Оцінка викладення й оформлення дисертації.

Структура складається з вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 251 сторінка. Основний зміст роботи викладено на 194 сторінках. Дисертація містить 36 рисунків, 30 таблиць та 14 додатків. Список використаних джерел містить 232 найменування, розміщених на 22 сторінках.

Аналіз змісту дисертації дає підставу стверджувати, що поставлені в роботі наукові завдання розв'язано у повній відповідності до предмета наукового дослідження, мету досягнуто. Дисертація є завершеною науковою працею.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу Оніщик А.В., вважаю за доцільне висловити наступні зауваження:

1. В теоретичному плані потребувало б більшого узагальнення наукове визначення позиції автора щодо твердження відносно сутності поняття «фіктивної діяльності суб'єктів господарювання» (стор.23-35), що значно поглиблює область дослідження.

2. Здійснюючи моніторинг фіктивної діяльності суб'єктів господарювання (стор. 82-96), доцільно було також проаналізувати рівень

тіньової економіки в Україні (у % до обсягу ВВП) та темпи зміни реального ВВП. Дані показники дадуть можливість в перспективі визначення напрямів виведення із тіньової економіки значної кількості грошових потоків.

3. Здійснюючи моделювання фіктивної діяльності суб'єктів господарювання (стор.96-119), авторці необхідно було б здійснити верифікацію моделей за критерієм Фішера, що показала би істотність та надійність отриманих моделей.

4. Проаналізований зарубіжний досвід протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання (стор.143-151), дисертанту дозволяє сформулювати законодавчо-нормативні заходи, спрямовані на усунення причин виникнення фіктивних суб'єктів господарювання. Однак не в повній мірі розкрито значення рівня нових технологій (автоматизації, Blockchain, Big data та інш.) для покращання контролю з боку митних органів. Ці програмні рішення, безсумнівно, підсилять протидію мінімізації сплати митних платежів та зменшать рівень фіктивної діяльності в Україні.

5. Обґрунтовуючи концепцію протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання в Україні (стор. 162-188), авторці доцільно було б розкрити удосконалений механізм регулювання та нагляду. Тому, що механізм протидії фіктивному підприємництву в Україні не є налагодженим. Законодавство, яке повинно допомагати уповноваженим органам влади виявляти та унеможлиблювати дії фіктивних підприємств, часто діє на користь саме таких підприємств.

Проте вважаємо, що висловлені вище зауваження до дисертаційної роботи на тему: «Фіктивна діяльність суб'єктів господарювання як загроза економічній безпеці України» істотно не знижують теоретичної цінності та практичного значення авторських розроблень і, відповідно, не впливають на позитивну оцінку винесених на захист елементів наукової новизни дисертації Оніщик А. В. Зазначені зауваження носять дискусійний характер та зумовлюють потребу в проведенні подальших наукових досліджень за цією проблематикою.

Загальний висновок із дисертаційної роботи

Аналізуючи позитивний науковий доробок автора і вище зазначені зауваження вважаю за необхідне зробити наступний висновок: дисертаційна робота Оніщик А. В. «Фіктивна діяльність суб'єктів господарювання як загроза економічній безпеці України», є закінченою роботою, виконаною на актуальну тему, має наукову новизну та практичну цінність, відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її автор Оніщик Анастасія Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності – 051 Економіка.

Офіційний опонент:

Проректор з науково – педагогічної
роботи та інноваційної діяльності

Національного університету

кораблебудування імені адмірала Макарова,

доктор економічних наук, професор

I.O. Іртищева

Підпис д.е.н., професора I.O. Іртишевої, засвідчую:

Учений секретар

С.А. Уткіна